

SUGE KALEAN

Zuaitz billusen adar beltz artetik, farolen argi xuri otzak ikusten ditut; galtzadako arriak idor eta kale buruko enparantza utsik ageri dira. Ni, destenore hontan, Suge kalean nago. Nere lepoari inguru, ikare ozpera batekin, gabardina eraiki dut. Orduari so egiten dut. Autobusaren zai nagoela bost minutu joan dira, baina urte bete iduri. Kale honen muturrean eta Napoleon'en biktori bat gogoratzen duen plaza horren itzaletik, autobusa irtengo da. Irian ez dirudi bizitz ondarrrik baden, ez da ostrorik adarretan, lurrean euri mirailik edo kale zikinkeriarik ez dut ikusten; aizea, illerrietan oi duen bezala, arrizko etxe ixilen artean ixurten da. Telefonuak ixildu dira eta santu argizaiak il. Etxetan jende arnasdunik badenez dudatzen dut. Pozik nago horregatik gaur egiaz, irian bizi señalerik ez baita: bizia zerik zikin eta teiuen baita. Otz da Suge kalean, otz aize otzez eta otza maite dut, biziaren etsai garbia baita.

Autobus paradako burdin-aga eskuarekin artu dut; orduan bat-batean oi-orrua latza nere atzean asi da. Unean bildurrez gain nago; orrua horrek gogorazten didana ez dut bereala ezagutzen: tximio bat ala gaurko itzaldian aipatzen entzun dudana, aintziñako gizonen bat. Burua atzera inguratu dudanean: zuaitz bati arrimuz norbait; andere bat dago arridura bizian neri begira. Zentzu ta itz gabeko eiagora horren iturria ez nintzala ni berriro kale buruari so nago zerbait agertzen ote denez; baina lekua jendez utsik da, beraz ni naiz emakume hori bildur gorrian edukitzen dudana. Emaztekoa itxura bitxikoa da: eun kilozko aldekoa izan arren, bonboncito troxatu baten isla baitu: zanka-mee luzen gainean zorro andi bat, zorroaren gainetik buru txipi bat, oso txikia eta buru hartan begiak zearka oker landatuak.

Bigarren soan naiz konturatzen anderea bi bazterretan mee eta erdian lodi dela. Nere begiraldia dela kausa Andere nazkagarria,

deiadarrak itzez lagunduz, poliza deitzen asten da. Lenen oiuek arritu baninduten oraingoek aspertzen naute; adio nere bakartasuna, agur nere gau otz, garbia. Emakumeari ixil dadin, nik ez diodala gaitzik gura, ez dudala deus gaizkirik egin. Emaztekiak, urrun nadin. Nik, autobus paradan leena naizela harek aski duela bere bidetik segitzea. Eta orruak berriro:—Bortxatzen nau, hartzen nau, eldu! eldu!—Nik ez dut mobitu nai; nere konzentzi ona alde ez naiz igituko. Baina Mari-dupel horrek oiuka jarraitzen du eta nere onetik jalgitzen naiz; andreari besotik elduta lekua ustu dezan, deabruak eraman dezan. Auzo etxetako argiak pizten dira; baina iñor ez da agertzen. Besteak: Eldu! eldu! hel! hel! Nik:—Zoazi, zoazi emendik eroa. Besteak: laga nazazu! Geiago ezinez, haren ao gainean eskua ezartzez oiua geldieraztera saiitzen naiz.

Polizi gizonak bizikleta andietan igoak eltzen dira; andi dira eta kasketadun. Zatarki besotik lotzen zaizkit, baina paketsu egoten naiz; ez emakume hura orde, gazta-arraren moduan zotukatzen da eta besotik lotu zaion “eñara” itxuski inarosten du, zalapartakaz, kolpez eta oloz josten du.

.....

Beranduago poliza bulegoan gaude, komisarioaren aurrean. Ez dakit nola izketa arrigarria arilkatu genuen; sendoki, gogorki erantzuteko indarrak ez daukat. Erdi asarre, erdi irri-parretan leertzeko estatu batean nago:

—Urde horrek, bortxatu nai ninduen, ni Marien haur bat.

—Baina gaixoa zure artzeko ez naiz aski azkarra, gutiago nuen zuri lotzeko gutiziarik.

Hortan jarraitu dugu, nola ezeztu, nola ukatu; Andere lodia asarretzenago ta komisarioa logale; orduan azken horrek dio:

—Ezarri biak itzalean gauerako; giltzapean gogoaren zentzua jin dakien.

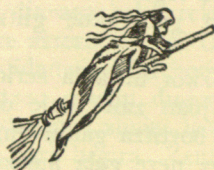
Halan pixa zikina, mozkor urdailla zerion gelan sartu naiz, baina bereala gogoa ametsetan joan zait: kale otz batean bizi aztarnarik ez da, aizeak kalen usain bortitza galdu du, autobusa oraindik etorri leike. Baina autobus orde, nere gela auzoan, nere tegi auzoan espe dagon ema lodia zait aguro gogora etortzen eta sudurrera zikin usaina. Gorputzaren zentzu gozamenak egiaz teiu dira, denek goragalea ematen dute; zikintzeko jaiok girenak, naski ilik obeki: ilik kale otz, garbi eta ixil batean nagoke. Loak azkenean artu nau; nere auzo tegian maridkazio marmarrak ixildu direlarik. Andik, ez dakit zenbaten buruan tanpaz berriro esnatu naiz; bi preso-tegien arteko barra artetik buru txiki bat, buru ezagun bat, begiak zear landatuak, neri so dago. Aotik itzak txistuz txirristatzen dira:

—Zu zira nere kalean aurkitu dudan Erosen ume zikoitza, ni Mari-haur bat izan naiz eta il arteraino izango. Zure begiek aragi-argi lauso bat, leñuru likits bat daukate, zu gaur gauean ilgo zira. Eta erantzunik emateko astirik utzi gabe burua burdin artetik itzaltzen da eta anderea bere oe-atze zurezkoan etzinda, intzirika erorten da. Bigarrenekotz itxartzean, burua berriz burdin-barra artean, baina oraikoan ao-zabalik, agin zorotzak lerroan, mingaina kanpo: suge buru bat da. Ez da Paris ondoko oianetan ikusten den suge buru leguna, honek ezkata zorrotzez estalia du burua. Burutik landa gorputz luze guzia pasatu da.

.....

Biaramen goizean Komisarioak dio, bezperan Suge Kalean borrokatu bi pertsonak ekartzeko. Poliza gizonak eltzen direnean bi etsaien esnatzera; leenik emazteki lodia lo idoroiten dute ta iratzartzen; aldiz beste preso-tegian gizona ilik dago. Arpegia gorbeltz du eta lepoari inguru, borobil arrigarri baten marka bada. Iduri du iltzez armatu larru ugal batez urkatua, gizona ito dela, baiña iñon ez da larru ederik aurkitu.

D. PEILLEN.

TORRE GAINETIK

Noizdanik ene erritarrak, mendi kasko hontan, bizitzeko kokatu diren ez dakit. Mendiari Freguig deritzayo eta erriari Guerraich. *Rumi* jendea ez du aspaldi emen gaindi bizi dela; urruneko lur aberatsetan, *Chelif*'eko lurretan errez aberastu dira eta orain erriko buruzagi ditugu. Benaissa'k duela bost urte Rumien akatsak erakutsi dizkigu eta haiek bezala aberats, haien gisa erriko buruzagi izateko, Benaissa bera, jarraitu bear genukela, zion. Egun batez eskualdeko Erri guzien gisa, *Douar* guziekin batean, Rumien kontra atera gira; jazartu gira eta etxalde bakan batzueri zelaiean su eman, kotxeak uzkailli eta erre. Egun hartatik landa eta bi urtez Freguig'eko gainera ez da Rumi'rik agertu. Alaz ere Frantzi'tik etorri dira soldadoak saldoan eta rebelden itzaletik, haien atzaparretik urruntzeko estakurua-rekin Smala batean bildu. Smala hori alanbrez etsia da eta gu an ardiak korralean bezala ginen: otsamaitez ordu fitsu batzuetan irteten ginen, alanbreak itsi gabe arrapataka sartzeko. Gure etxeak ere loiz eta lastoz, gure arrizkoak mendian utzirik, eta alorrak utzita: hori irabazia. Baina Xuriei, fellagaekin ez arrolatzea itzeman diegu eta Xuriek berek eman armekin gure Duar'era sartu. Itzeman diegu bai gau et'egunez guarda edukiz ez ditugula rebeldeak urbiltzera utziko. Horregatik urte bete hontan Nere Douar txikiko guardia aldia, as-tean bein gauean eta beste bein egunaz da.

Gaur gauazko aldia dut. Ez gira aski gizon eta gau guzian hor egon bear. Zer gaitz den, ni bezala ezkondu berri naizelarik... Torrea, lau kantuzko torre bat da. Sartu eta atea itxi dut. Zubiak gora torre gainera igoten naiz. Beyan atea itxia da eta gainera beiko zubiak goiti tiratzen ditut. Hola bisiten axolbean nago. Orduko illuna da eta kanpoan Afrika gaua. Gazte gaztean European nengonean emengo gau

zeruez eta emengo mendi korritzez nuen amets. Gaur izar guziak ageri dire, Ain-Merane'ko kale argiak ere urrunean. Baina erriaz bi plaka nabaritzen dut; plaka argia egoaldean da: lur horietan gardua, arria eta batzuetan garia sortzen da. Nere atzean aldiz itsaso aldetik mendiak beltz, olibatze eta piko-ondoan mantxak eta basoen txingolak.

Gaua astean zakur bakanak txaukaz, Douar'eko jende baten botzak eta beyak eipetan zotukatzen entzuten dira. Aur baten nigarrak edo emazte zaar baten karraxi luzeak, pake hori urratzen du. Geroago ixiltasuna mila puzketan doa. Amarrak dira engoitik txakalak halaxen nigarrez asteko, Aduar'era urbiltzen dira eta halaxen zakurrekin ordu luzetan ots ederra eusten dute.

Gaua erdietan da nonbait eta aur baten nigarra edo bei, mando baten gau-intziria ez bada: ixiltasuna. Kanpora bezin usu ordea nere gogoa alde barrenera; hor aitzinean arrizko etxe berri bat sumatzen dut: enea. Etxe barrenean nere emezortzi urtetako andere gazte berria: Fatiha. Hau gorputzaren ederra. Nere anderea, *Smina* da, gizona da baina zaintsu alaz ere. Aitak berrogei milatan erosi dit. Prezioa amar millaz beeratua izan da, ezkondu baino lehen norbait haren xendan ibillia baitzen. Obeki nengoke haren ondoan, sua urbil, kafe edaten eta nere senar eginbidetan; baina Rumiak gatik eta emen Freguig gaineko arrizko etxean egoiteko, gardazko gauak jasan bear. Ezkondu gabeen, bai gogo onez nere andere denaren gorputzari ezaguketa bat egingo bainon, baina moldegaitz eta beste norbait nere aurretik pasatu. Gaur Fatiha'k esan dit Douar'ean bizi dela, berak ezagutu gizona nonbait hor dago. Halaxen Rumi anderiek beren senarrei olako gauzak kondatzen omen diozkate; baina ez da konfidantza gatik, nere apaltzeko baizik Fatiha'ren aitor hau. Zergatik bekaitz izan. Gazte kondu edo frantses kondu bekaizkeria; bego Fatiha lenen ezagunarekin onean nai badu, etxean lan eta nere dateken seme bat egiten badit: naikoa.

Etxeko atea sumatzen dut torre gainetik. Atea patio edo barrio batera zabaltzen da eta ber barriuan beste bi etxe. Nonbaitik botz bat ezagun da; baina ez nadin arregura Namoun'enean egongo da. Ez dut uste Douar'ean norbait sartu den. Halaz ere gogoa geyegi barreinaldean dut, obe nuke artetarik kanporat so egin, gauean Frantsesak kontrol egitera edo fellagak jatera etorri balite... Ia txakalak ixildu dira eta nere arnas, zizpuru, zapeta karraskak ditut entzutenenik. Kanpoan ordea ez da gaua ain beltz ez eta ere oso ixil: egurtegi batean abarrak karraskaz, garratoi bat igesi. Usaina ordea azkar da. Barrioko labetatik ke usain xee bat, gainetik itoka bei grotza eta

etxetako su iletatik erenotz osto eta abar txokartuen azkarragoa. Torre azpiko gari beazanetatik, lasto-usain. Gaua emeki argixetan asi da. Urrunean Ouarsenis mendiaren exkerretik argi bat bezala: ollarrak kantatzen, beyak eta astoak zankakan, zakur batzu txaukaz. Lenen gizonak lanera doatzi; ez du balio emen geyago egon nadin eta orain sartzez, ordu bete garda gutiago. Argitzearekin oi duen oztaldia sentitzen asia naiz. Torretik jaixten naiz. Arma bizkarrean, etxera arte armaturik uzten dut: bidean ez jakin zer...

Torre ondotik etxea zein eder... Baina zer, nor da nere etxeko atean? Sartzen? Ez bizkarrez ateari nere etxetik jalgitzen da gizona. Fatiha urdaña, norbait bazegoan bai hire ondoan gau hontan! Eta ni parregarri, astoa, ni *boudjadi*, etxearentako, iretako gardaz. O! Badakifiat Fatiha abisatu nauala, baina nitaz olaxen parre egitea ni gauaz ozten naizelarik! Hauk guziak gogoan pasatuta, etxera irixten, eltzen naiz eta atea... jotzen. Barrenetik Fatiha'ren botza: "Orano zu! Beranduago etortzeko esan dizut!" Orain bai seguru naiz. Uste du gizon hura dela berriz jiten eta ez nau ni oraindik espero. Urdaina! Giltza sakelan artzen dut eta atea irikitzen. Ate atzean Fatiha xutik. Dino: "Giltza euki eta zer..." Bukatzen ez du, nere burua leer-zorian bein tiratzen dut; tiroak esnatuta konturatzen naiz, orain obena bukatzea dela eta beste bi tiro. Lurrean etzanik dago Fatiha, egur besata baten aurrean datza. Zorionez lekukorik inor ez eta arma anderearen ondoan utzita, nere soldado kapota kentzen dut eta barrio erditara ateratzen. Inor ez da etxetatik irteten: alo arren, gure segetu-
-oitura zarrak ez dira orano emen galdu. Barrioaren beste aldeko atean, amaren atean jotzen dut, eta kondatzen diot: suaren pizteko Fatiha egur artzen ari zelarik —arma egurtegiaren atzean zegoen— eta nik abisatu arren egurren tirakatzez tiroa zartatu dela.

Amak lagundu nau Fatiha garbitzen. Etxe barrenean erraztatu du eta Fatiha oe-estaldi batez inguratu. Gero etxan, banaka sartzez gizonak jin dira eta bi itzez galdetzen zerbaiten bearra dudanez; ez direla egitekoaz oso ondo konturatu ahal izan; destorbu tamalgarrria, penagarria dela. Erriko gizon guziak pasatzen dira eta gazte bat pasa aldikal biotzean zimiko bat: haietan baita guziaren kausa. Zer goiza gardazko logalearekin naizela, an egon bear. Kanpoan dira Emakumeak: bakoitza bost *doro* pakatutako anderezkoak, doluaren egiten ari dira. Ateratzen naiz kanpora. Kanpoan dolu ederra, moda zaharrean. Hor daude andere multsoa. Khlima gazteak azkazalez, aztaparrez begitarteko larrua zarramikatzen du, odola dariola. Zaar asko, azkazalak mozturik, arpegiaren karrakatzen ari. Khedidja andiak, illea tirakaz buru gaintetik idokitzen du eta lauzpabost aldiz berdin

ahurra bete; baina beldur naiz beti ber biloak direla. Reikia beltzari inguru, beste bi ema, bularra ukabilaz jotzen dute, tam-tam otsa eginaz. Eta danak noizpeinka oyu-orruaz: *Haodji anaya. Haodji entaya!* Gaxo ni, gaxo i, Besoak airean eta burutik tzilintzan begieri inguru jauzi ta saltokan, illea.

Anartean Aita gurea, Taogrit'era legezko Rumi gendarme'n billa joan da eta hona non soldado-medikuarekin batean Freguig'eko aldapa goiti datozen. Kargatuak dire. Baneki zerez...? Lau gendarme zer ohorea, baina beldur naiz. Eta medikua, haren laguntzalea, ez zaizkit gustatzen. Nere ixtoria entzunda danak ixil. Frantsesa ez dakidala erranik, haien esan guzieri belarri prestik nago. Medikuak esaten du gutienez bi balaren lana dela: Fatiha'ren gorputza erakutsi diedanean, ni ere izutu naiz. Medikuak diño hortarako Fatiha'ren gorputz barrean billatu bear litekela. Tubib'a ordea prestik badago, gendarmeak erabe. Batek bambu tellatuan, juxtu Fatiha erori den ertzean, zulo bat aurkitu. Baina beste batek dio tellatuan polborarik badenez jakiteko bear litekela analisatu; beste batek, zorionez, tellatu guzia zizkek erdi-jana dela oartzten du. Gendarme nagusia armaz ari da izketan; diño nekea dela egur adar batekin tiro eragitea. Zer izerdia dudan!... Galdegiten dit ea zenbat kartutxu dauzkadan. Baina nik iñardetsi gabe, konturatzen da, danak beti sobrazko bizpalau dauzkagula. Laugarren gendarmea, gure izkuntza dakianak, eta medikuaren laguntzalea kanporatu dira. Kanpoan metatu emakumeri galde egiten dute zenbat tiro entzun duten. Danek ao batez ez dutela ezer entzun, nere amak aldiz diño: bat. Gendarmeak metru-txingola metalikua artuta, neurtzen ari dira eta andere guziak ateari inguru, galderek berotuta, karraxi eta oyu andikan. Nere ama kendu ezik, gendarmek beste emazteki guziak kanpoan ezartzen dituzte barriotik.

Berriz etxean sartzen naizenean hor daude medikua eta tellatua utzita gendarmeak. Nere alagrantzia ezkutu bear dut sartzean. Entzuten dut: "Ez du balio inkesta egitea, beren arteko egitekoak dire, eta gerra baldintza horietan ez gira ezer probatzera elduko eta gain hau amar aldiz igaraitea ez zait gogoko." Medikuak aldiz: "Ez da egia bainan hala idatzi eta kito. Kontu idatzia itxiko dut, andere horrek tiroa partierazi eta bala batez il dela, esanaz." Rumi guziak etxetik badoazkit. Guziak pozik gaude, ni pakea gatik, Frantsesak aldaparen berriz ez igaraitea gaitik eta Douar'eko Cheikh'ak frantsesen beste bixitarik ez baituke.

Bi egun badu hori gertatu dela. Orain nere erritarrez naiz beldur. Batek beinepein ez ahal ditu tiroak entzun? Baneki! Zer lotsa, nolako ahalgea, jendek balekite bekaitzez il dudala. Alaik ere, iñondik ez

dut nere arrizko etxe xuria utziko. Norbait ate joka? Aita: "Ez augu aspaldian ikusten. Ez adila il baten gatik iltzerat utzi. Besterik ere iltzen duk eta tunba gabe egoiten. To! Hire emazte zenaren amorrante-oia, egun amaost, fellagarekin mendian il duk. Alo arren! zer duk, ez adila zurbildu alaxen. I Frantzian izanaz geroz ez aiz gizona: dolua artzen! Badakik aspaldian El Hadj iturriko lurren itzultzea egin bearrrik dela. Berriro emen nagok. Juxtu azkenik gardazko intzala ahaztuta, hire billa etorri nuk etxera. Goizeango bostak zitu-kean. Hire emazte zena, ate joitean, barnean entzun diat, baina iriki gabe esan zidak ez indagoela hor, beranduago etor nendin. To! andik ordu-erdi gabe ila zegoan. Baina zer duk *Abdaka* berriz...

1960 eko Urrian.

D. PEILLEN.

SALDA BEROA

(ESKUAL IPUÏÑA)

*Armadan, soldado solas;
eta neguan, elurraz.*

Izan zen noizbait —ez dakit nola—, aintzindari bat, zuzena, beltza, eta “izarrez” jantzia, beste anitz bezala.

Ezkondua zen eta alabaño bat ere bai ukana, lerro-lerroan.

Pinpirin-aire poxi bat bazuen nexkatoak, eta etxekoak kontent. Delako “piano”, edo ori, jotzen zerbait bazekien —etzuen besterik egiten—. Orai kordionaikin asia zen. Gauz aundi bat bezala, Eguberrian “La Comparsita” jo zuelarik, aita lo-zurrunga aundi batek arrapatu zuen.

Zerbait erraitekotan egon zen ama; bana aitaren beldurrez ixildu.

Ez du erran beharrik, ez gizentzeko zer behar zen aspaldi ikasia zuena, eta etxeko lanetan guti.

Bere josteta berezia —urekoz landa—, “Bugy” izeneko behokarekin ateratzea zuen. Aren orrextatzeko bakarrik, soldadu bat ibiltzen zuten; eta erran daike etzela Iruñen bizimodu obia eremaiten zuen gizonik.

Ori bai; urte oroz berria sartzeko egunetan istillu gogorrek ibiltzen zituzten etxean.

—Aita —zion alabak—; etzinuke gero, Tartaro-beltzaren begia're ilundu lezaken mutiko itsusi zombait etxera ekarri behar...

—Ez, alabatxo, ez; zuk erraiten duzuna ekarriko dut.

Etxekandera ere, aspaldian, bere asmoak ongi itzulikatuz zabilan: “Zer dakite gizonak gauz orietaz! —zion bere baitan—. Ari berdin zako bat izan edo beste. Ni nuzu gero naigabe guzien jasaile tristia. Luze dela urtea asto-mokor bat ondoan plantatzen delaik! Eta ohoina ez delarik alare...

Ez, ez; orai berian erran behar diot:

—(...)

—...bai, gizona, bai; ori aspaldikoa dugu: nik erran guziak ala artzen dituzu. Ene elizkoitasunaz bada-re zure arrangura, ez dio orrek gure etxeari kalte aundirik eman. Eta ez da izigarrikeri bat nik orai eskatzen dauzutana: zure etxeko behar duzun mutila ongi-itze-egiaña izan dedilla. Sobera balin bazauzu, aski duzu nahüzuna egitia.”

—Ez, ez; etzait sobera. “Galonak” jauntzita igorriko zaitugu zu autatzera.

* * *

Kankoxe, Basterretxeko semea, soldado joan beharra da. Ez da egundaino etxetik atera. Amak arrosario gorrixka aundi bat sakelan sartu dio eta erran:

“Kankoxe; aitu ta gogoan artu zure amaren erranak.

”Etxeko oitura onak ez galdu.

”Zu bano obiak, ahal bada beintzat, lagunetako artu.

”Emaztekiak ez sekula fida.

”Eta duzun-ura bano, gutixoño bazinu bezala gastatu.”

Ixilik besarkatu ta, baratzeko bortatik badoa. Auzo lehenek ere ez dute auteman.

Iruñen bazen sekulako jende aldea; eta gehienak mutiko gazteak. Etezaken sinets Kankoxek ango mundia. Alare etzuen inor ezagutzen. Battitta zuen bere erriko laguna, eta Afrikako ateratzian, K...! denendako.

Sartu orduko, abere irrintzina aituta biotz ukaldi bat izan zuen.

Biamun goizean nun ziren arrapatu ere bai; mando ihartu makalak, eta zaldi ikustekoak, orotarik bazen an. Egun guziz joaiten zen, gero, eta aietaz okupatzen ziren soldaduekin adiskidantza aundiak egin zituen.

Beste anitzetan bezala, atsalde batez an arrapatu zuten; eta xuxen, “Buggy” perekatzen.

—Bana, zer ari aiz emen? Ez al-duk aitu “tuta”? Nagusia ez duk noiznahi jiten, eta gaur emen duk. Mintzaldi bat deneri emaiten ari duk. Egun batzutako itzaletik ez au nehork libratuko!

Susmatu diteke gaixo Kankoxek senditu zuen beldurra, eta joan behar! “Zertako ekarri nute ni soldado? —zion bere baitan—. Delako “patio” aundian sartu zelarik denek ikusi zuten.

Noizbait aspertu ziren jaun aiek itz egitez eta bakotxa bere alde joan. Orduan urbildu zitzaion, “Izarrik” gabeko orietarik bat erasi-ka, eta erran:

—Nun intzan i? Errak, nun ibili aiz? Ez duk bestiak bezala aditu. Arte ortan urbildu zaie Aintzindari Nagusia:

—Nungoa da mutil au?

—Eskualduna, jauna.

Eta mutikoari:

—Ez alduk aditu galdia?

—Ez, jauna —gorputz osoa dardarika ari zakion.

—Nun intzan, bâ?

—Berdin du, jauna, egia erranik; aberetegian.

—Maite aldituk kabalak?

—Nere etxian egun guziz zaintzen nituen, eta enaiken egon joan gabe.

—Zer iduritu dazkik gure kabalak?

—Orotarik bada jauna —ihardetsi zion, zainak eztituz bezala—. Bana ederren artian badira ikus gabe sinets elaiken bezalakoak.

“Toska”, “Amaya” ta “Derby” ez dira txarrenetakoak; alaik ere, “Bugy” eldu da or denak bano obia. Gaztexko da oraindik; bana urrun joain da...”

—Ail, ail, kabaletara.

Eta gero beste aintzidariar:

—Etzakozuela mutiko orri ezertxo egin.

* * *

Etxean:

—Ama, berri on bat ekartzen dauzut. Gaur begistatu dut guk behar bezal-bezalako mutikoa.

—Eta nun ori?

—Karrikaren erdian; ez diot itzik erran.

—Eta zer du bestiak ez dutenik?

—Ah! Zuk ez dakizu ze mutikoa!! “Bugy’ri” dagokiona.

—Gazteak arinkeria baizik ez muñetan! Laneko behar delaik zer-bait, gauza ona behar liken izan... edo deus ez.

Zer eginen duzu pollita dela-ta, besterik ez badaki?

—Orduan ekatzu ikazkiñaren pertza baño latzagokoa, ta kitto!
(Aitari erranen diot, bestela ez da emen deus egitekoik.)

Nagusiak bazuen aski bere pentsaketekin:

“Milla gizon beren aintzindari guziekin behar bezala gobernatzeko itz erdi bat aski; eta etxean birekin ezin burutu!”

“Zer egin ote nezake denen gustoa egiteko?”

“Gure “Ketti” lili-buketa bano pollitago da, bana etzako hunkitu behar. Ama ta biak, bi denboretakoak. Nola nahi dut arraña ditzatan.”

Ortan sartu da etxean:

—Nun dira etxe ontako jendiak?

—Aita!! Zu zira? Kontent naiz. Bazinaki ze berriak ditutan!!!

—Zer duzu, biotza, senargei on bat eskuratu? —besarkatuz.

—Ze, aita batek erraiteko pollita, aur bati? —amak berriz—. Zuk erran beharrik gabe-re ikasiko ditu, bā!

—Kitti; emezortzi urteko aur *titi* bat zaitugu, naski!

—Amak dionez... Bana ez da ori nik erran nahi nizuna: ikusten duzulaik mutikoa, zuk ere erranen duzu: “*Liliari dagokion huntzia!*!” “*Bugy’ri dagokiona.*”

—Alabatxo; edertasuna gauza aundia da, eta anitzetan galgarria. Edertasunak beste zerbait behar du; ez ala izaitekoz, zeure ispilluarekin baduzu aski edertasun. Hausten delarik beste bat ekarriko...

—Zein ongi errana! —dio amak—; zerbaitengatik nabilan ni!

Gure etxeko ongi-ikasi bat beharko luke...

Enintzan oroitu atzo erraitera: Pelo-mainguaren semeak nahi luke sartu.

Adiskidia dugu, eta ezaguna denezkeroz...

—Eta nik erran baneza badutala beste bat? —nagusiaren itzak—; Bainan, ez; aski min nuen zuetako baten nahia bazterreat utzi beharra, ez orai biena baztertzeko.

—Iduritzen bazaizue, iruen artian hautatuko dugu. Sekulan gaizki ateratzea balitz, denok ixilik egon beharko ginuke —dio amak.

—Ohoia dela ta, ez duzue enegatik sartu zela erranen, lehen bezala —Kettik berriz.

—Egia. Ekarriko ditugu San Jose egunian iruak bazkaitera.

Mahian erraiten dute dela gizona obekienik ezagutzen. Ni ere leporaño asea nintzan komediaz, eta obeki da ala.

* * *

Mahia prest-presta da. Nagusiak errana du nola behar diren gauzak. Olio-salda bero behar bazuen, bero da.

—Ketti; zuk zerbitxa...

Aita lehenik. Bigarren, delako pollit ura. Gero amaren adiskidia...
eta azkenik Kankoxe.

Karrikan ezagutuak, bizpairu ogi-zopa emaiten dazko polikiño
saldari. Ain zen bero...!

Bestea, ufaka! nun asten den kullarari aize emaiten.

Kankoxe, berriz, ez da sekula alako estutasunian aurkitu. Istan
bat egon ondoan eta ikusi nagusiak zer egiten zuen, ezpain-oial ttipia
belaun gainian edatu du.

Gero bazakien esne beroaren artzen: gutiño aldian eta bazter-baz-
terretik. Salda're ala.

Ama-alabak konprenitu dute zertan zen aitaren jokoak. Ez du
geiago nehorik itzik atera; eta denak kontent.

Biararumetik asi zen Kankoxe "Bugy" orrextatzen.

JOSE MARIA SATRUSTEGI.

Juantxu, Gure Auzoko Démoniño Txikia

Etxano eta Uraga'tar

Yosu adiskideari, biotzez.

Diabru txikitzat daukagun zortzi urteko mutikotxo bat bizi yaku auzoan, Juantxu. Errotako Juantxu.

Errotako etxia, guriaren aurrian dago. Sagastoi bat bitarte.

Okerra eta gaiztua dala Juantxu, esaten dabe danak. Mutil okerra izatia, baliteke. Baña ez dot uste txar-txarra danik. Nik beintzat ez dot ikusi gauza txarrik egiten.

Aste ontan ikusi dudana ikusi ta gero, mutill ontzat daukat Juantxo au.

Entzun zer gertatu dan.

Ereñegun, euri aundiak bota ebazan. Lupetzez bete-bete egin ziran bidiak. Gure etxeurrekua be bai. Goizian egun ederra etorri zan, baña egun txarra euki gendun. Illuntzia baño askoz lenago balzitu zan arratsaldia.

Beste urtietako moduan, euren kabie egin dabe aurten be elaiak gure etxeko ateartian.

Areñegun goizian, elaikume batek egaz egin eban kabiatic, eta etxeurreko sagar bateren adar batian gelditu zan.

Eguerdi inguruan, bota-alian asi zan euria eta an gelditu zan gizajua, busti-busti eginda. Gure auzoko Josetxu Errota osteko errekan uger egiten dabenian paretan dan moduan.

Arratsaldian, zaparrada gogorragua bota eban, eta elaikumetxua lurrera jausi zan, bete-betian be lupetzara. Lupetzez dana ondatuta gelditu zan. Parau zan moduan parauta, pentsau be ez egaz egiterik.

Juantxuk, bere etxtik ikusi eban zelan jausi zan elaikumia. Orduan, ipiñi eban buruan zaku bat, eta ortoztu egin zan, oiñetakuak ez

loitzeko. Ariñeketa batian arrapau eban txorikumetxua. Ez yakon alegiñ aundirik kotsa, gizajotxua arrapatzia.

Aiñ txartzat geunkan Juantxu ze, nik uste neban okerkerien bat egiteko, edo ilteko arrapauko ebal. Zutundu nintzan, txoria kentzeko asmotan, baña zabaldu be ez neban egin leioa.

Zer gertatu zan ba?

Juantxuk (auzokuak demoniño txikitat daukagun Juantxuk!) kontuz-kontuz eskuetan artu eban elaikumia, biguntasun aundiagaz.

Arrituta gelditu nintzan ni. "*Baña Juantxu au mutiko txarra dala es dabe esaten ba?*"

Ariñeketan etorri zan gure etxera, eta utsik euki dogun txori-kaiola zarra eskatu eutsan gure anai txikiari.

Kontuz-kontuz eta astiro-astiro, bien artian garbitu eben elaikumetxua, elaiamia txioka ta batetik bestera ateartian eta etxeaurrian ebillen artian.

Beste elaikumak, bildurtuta egozan kabian.

Garbitu ebenian, kaiolan sartu eben, eta ezkaratzeko sutondoan ipiñi kaiolia.

Irriparrez begiratzen eutsien gure amak.

Egusenti ederra atzo goizian. Goiztar agertu zan eguzkia, zerruan lañu errastu barik.

Eskolara joan aurretik, gurera etorri zan Juantxu, elaikumia ikusten, Bezperan lupetzaz beterik egoan pipitxua, garbirik eta dotore egoan, lumak ondo siketuta.

Gure anai gaztiak etxeaurrera atera eban kaiolia.

Ordurako, lenengoko egazkia eginda egozan beste elaikumak.

Laster konturatu zan elaiamia kaiolakuagaz, eta txioka asi zan, estu ta larri, inguruan bueltaka ta bueltaka.

Nire anaitxuak eukan kaiolia eskuetan. Juantxok zabaldu eban kaioliaren alanbrezko atia, eta kontuz kontuz eskumako eskuagaz atera eban, txiuka ta txiuka gelditu barik ebillen giltzapekotxua.

Mosu bat emon eutsan pikuan, eta gorantz bota eban aidera.

Ixillik eta irribarrez agur egin eutsien mutiko biak pipitxuari.

Gure amak be pozez egin eban irribarre. Negarranpuluren batek urten eutsela, esango neuke. Gero, diadar egin eutsien bieri, ezkaratzeko leiotik:

—Eskolarako ordua dozue! Arin ez bazoieze, berandu egingo yatzue! Ariñeketan joan zaitie, ariñeketan!

Ariñ joan ziran bai, baña bear zan ordurako allegau ez.

Eta maisuak asarre egin eutsien, eta errekreu barik itxi.

ARBOLA SANTUA

Egun batean esnatu nintzan, baña nere esnaera bi eratakoa zan. Bat egun guztietan eguzkiaren irteeran izaten nuana bezelakoa. Beste (nere barruan piztu zan esnaera gozo ura), mendira joateko gogo ikaragarri bat zan.

Ni mendizaletasun bage bizi nintzan, nere gogoan etzan iñoiz ara juateko asmorik izan, baña goiz zoragarri artan, nere aittona zana gogoratu zitzaidan, eta berak esan oi zizkidan gauzak nere oroimena bete zuten.

Abiatu nintzan ba mendiruntz, eta lenengo aldapari aurpegi eman nionean izerdiak erruz irteten asi ere bai; baña ni aurrera ninjuan; nere ikusi naiak, eta igeltsozko pipan belarra erretzen zuan buru zuri arek esaten zizkidan gauzak, ikusgura guttiz sutsu bat erne zuten nigan.

Ibillaldi bat egin ondoren, jarri nintzan atseiten, ba aldapa gogorra zan ura; ezin zeikean nolana i go, eta alaxe nengoala, ara emen zertaz pentsatzen ari nintzan.

Nere aittonak esaten zidan:

—Mendira jua adi sari, an aurkituko dek arimarentzat bakea, belarrientzat txorien ta errekatxoen abesti eta soñu alaiak, begiak poztuko zaizkik, gure basoetan diran zuaitz ikusgarriakin.

Gauza auek nere oroimenean zebiltzan jolasean bezela.

Jeiki nintzan, ta berriro eldu nion aldapari indar berriakin. Baña ura zoritxarra! Nere indarrak aundiak izan arren, argaltzen ari ziran, nere begiak etzuten zanak esaten zuan bezelako basorik ikusten, nere belarrietara etzan iñundik alaitasunezko soñurik eltzen, orroi asarre bat baizik; eta nere osasuna iruditu zitzaidan, txarragoa zala goialde aietan, ba nere biotz ta bularrak, oitu bage zeuden alako geigikeriak egiten. Ikusten nuana etzan politta, eta gutxiago ikusgarria, nere begiak zuaitz asko ikusten zuten, baña itxusiak, beltzak,

illaratan ipiñiak; gudaritalde aundi baten antzera, odol egarriarekin.

Nere samia au pentsatuaz!

Aittona madarikatzeko nengoan; baña ezin izan zeikean. Nik ifioiz gezurren bat esaten banuan, berak gogor artzen ninduan, eta nola egin zezakean berak, neri debekatzen zidana?

Jardun nion nere bideari, indarrak alnuan lekutik aterata.

Baña ailperrik!

Eznituan zuaitz alu aiek besterik ikusten, eta auekin naastuta, sasi eta ota zikiñak besterik etzeuden.

Alako batean, ikusi nuan orraitio zabalgunetxo bat; bedarra berde agiri zan bertan eta andik errez ikusi zeikean, goruntz begiratu ezkeru zeru ederra. Juan nintzan ba alde artara eta arrituta geratu nintzan ikusi nuanean, ordurarte agertu ez zitzaidan bezelako zuaitza ikusita.

Biotza dar dar asi zitzaidan, arnasa berriz geratu, eta nere begiak ikusten zutena, eznuan sinistu nai. Ondoratu nintzan poliki poliki, eta begira geratu nintzan, bere ondoan etzan otarik, ezta laarrik ere, etzeukan ostrorik, adarrak erantziak zeuden, eta gerria oso sendoa, baña igarri igarrian zeukan oso zaarra zala. Begitu nion alde guztietatik, eta berriz leen nengoan lekura biurtu nintzan.

Eznenkian zer egin!

Alako batean, eta oso lotsakor, erabaki nuan zein zan galdetzea.

—Zu, zein zara?

—Ni naiz euskera!

Ezdakit nundik irten zion erantzun zidanak; esan zeikean, il zorian dagoen baten itzak zirala, baña erantzun ura gozoa zan, maittekorra, barru barrukoa.

Atzera asi ziran nere buruan oroimenak naasten, baña berealaxe argitu zan nere itxutasuna.

Nere begiak gauza polittik ikusi ezpazuten, piñu latz artean nengoalako zan (makiña bat euskal- seme erbestetarren artean bezela).

Orduan ikusi nuan zergatik zan ain zail zugaitzaganatzen, eta nolako indar ta osasun bear diran bere itzaleraño elduta goxoro goxoro egoteko.

An zegoan ba gure zuaitza, sendo baña goibel, baztarreratuta zeukaten, eta lurrik onenak lapurtuta.

Ainbat galdera geiago egin nion, baña ailperrik!, etzan erantzunik!

Larritu nintzan adarrak ostro bage ikustean, igartuta ote zeuden usterik. Eldu nion bati, urratu nuan apur bat, eta...

Ez, ezak zeuden oraindik!

Negua zan noski, eta gure zuaitz zaarrak, bere sustarrak orbela-rekin estaltzen zituan, epelean eukitzeko. Berak ondo zekian zer egin; ez bere inguruan zeudenak; udaberri eta negu, jantzi berdiñarekin

zeukaten dana, eta oberik ez balego bezela arrokeri galantarekin erakutsiaz.

Orregatik zetozen errekek orroika, eta txoritxoak ere neguari zegokion saria eman nairik iges egin zuten lur epelagoetara.

Gauza oiek gogoratuta, jetxi nuan burua, nere aittonari barka eskatzeko. Ikusiko zituan nere barruko gora beerak, eta badakit barkatua izango nintzala, baña...

Ara beste atsekabe bat!

Beera begitu nuanean, nere oin azpian neukan sustrai bat. Mardula benetan! Jaso nituan anakak, eta zutitu nuan aalik eta ondoen. Zuaitz zaarraren sustraiak ziran; eta onek ama on baten antzera, orbel artean estalita zeuzkan, edurrak ezer egin etzeien. Inguruko zuaitzen antzik bage, sakabanatuta zeuden, bakoitzak nai zuan lekuan erneta; baña danak odol, gogo eta asmo berdiñekoak. Ikusten zan etzegoala illaran egoteko guraririk.

Kontatzen asi nintzan. Bat, bi, iru, amazapi, emezortzi, emeretzi.

Geiago etzan agiri; guztiz emeretzi ziran. Gutxi alajafetan!

Erabaki bat artu nai nuan, ba ondoan zeukaten zarra itzaltzen zanean, zer gertatuko zan?

Sasiak menderatu, ta betiko itota geratzeko zorian zeuden.

Asi nintzan deadarka, laguntasuna eskatu nairik, baita ixildu ere laister guztiz lotsatuta; ba piñu arteko aizearen astinduak atera zuan otsa, barre-algara iruditu zitzaidan, nere garraxiak eragin zizkien barre-argarak.

Orduan pentsatu nuan gauza bat. Bituko nituan nik geure errian zeuden ximaur danak naiz ta zatarrak izan, eta botako nuan sustar ondoetara, ia orrela indartzen ziran; baita ere kenduko nizkien ondoan irteten ari ziran sasiak. Baña nik ez nuan lan oietan batere jakituririk. Nere aldetik, zeozer ez, asko, aal baldin banuan egiteko gogoan neukan. Au bakarrik naikua izan balitz! Artuko nuan zuaitz zaarra bere sustrai ta guzti, eta eramango nuan urruti, beste lur batzuetara; an beragandik irteten zutenak, alai eta pozik, bakean biziko ziran lurretara.

Baña ezin! Ezneukan nik iñun lurrik, eta gañera sustarrak ondo erantsita zeuden azpian zeukan lurrari.

Besterik ezean, aizeak eramango balitu bere ego bigunetan, onen lora-autsak, nik zuaitz arentzat nai nuan lurretara, itxasoan zear, an beren frutua eman dezaten!

Ezneukan astirik eztabaidatan egoteko; zeozer egin bear nuan len bai len, eta erabaki au artu nuan.

Gure errian dauden ximaur guztiak bitu, eta eraman zuaitzari, urrena juan erbestera, aiek bidaldutako ongarrri arekin konformatu

bage; neuk egokienak bitu eta ekarri. Orduan eznioke utziko edozeñi ongarri oiekin ibiltzen; geiegi bota ezkerro erretzeko arrixkuan egongo litzake eta. Orregatik baratz-gizon jakintsu baten eskuan utziko nituzke abonu oiek. Eta orduan bai ikusiko degula zugaitz zaarra ezpada ere bere sustraiak ugaritzen.

Orain ba banoa, erbestea aztartzen, berandu izan dedin baño leen.

DEMETRIO AYERBE.

